

ANDREJA ŽAGARA
KULTŪRAS ATBALSTA UN
ATTĪSTĪBAS FONDS

2016.gada 7.jūlijā
Informācija medijiem

Ņižinskis – ekspresīvs, emocionāls cilvēks

Dejas dievs, gaisa cars, astotais pasaules brīnums – šādi sajūsminātā prese pirms simts gadiem aprakstīja pasauleslavenā baletdejojotāja Vāclava Ņižinska (1889-1950) uzstāšanos. Viņa graciozie augstie lēcieni pāri pusskatuvei, sastingstot virs tās, šķita teju mistiski.

„Talentīgs, ļoti apgarots mākslinieks, ar skaistām ķermeņa līnijām, neparasti vieglu, gaisīgu lēcianu, kas ļāva uzreiz pēc Pēterburgas baleta skolas beigšanas ieņemt vadošā dejotāja pozīcijas klasiskā un modernā baleta repertuārā,” tā slavē Ņižinski raksturo horeogrāfe, dejas pedagoģe, Latvijas Kultūras akadēmijas profesore Gunta Bāliņa.

Pēc Ņižinska dienasgrāmatas motīviem tapušo monoizrādi „Vēstule cilvēkam”, kuru īpaši izcilajam baletdejojotājam Mihailam Barišņikovam veidojis avangarda klasiķis Roberts Vilsons, būs iespējams noskatīties Latvijas Nacionālajā operā no 3. līdz 7.augustam.

„Ņižinskis savu īsto dzīvi izdzīvoja uz skatuves, viņa emocijām piesātinātā baleta tehnika bija tikai papildinājums. Viņš ir unikāls sava laikmeta cilvēks – dzimis un audzis cariskajā Krievijā, bet slavas virsotnes sasniedzis Eiropā, Krievu baleta trupā, kura būtībā bija spogulis dažādiem rietumu un austrumu puses kultūras strāvojumiem,” atzīst viesizrāžu organizētājs Andrejs Žagars.

Māte mazo Vāclavu iekārtoja Marijas teātra skolā, cerot, ka viņš kā baletdejojotājs 36 gadu vecumā varēs saņemt imperatora pensiju. Ja Ņižinskis būtu nodejojis sešus gadus ilgāk, nebūtu sācies Pirmais pasaules karš un Krievijā nebūtu pārņēmušas jukas, viņš mātes kāroto pensiju patiešām būtu ieguvis.

Reiz skolas biedri pierunājuši Vāclavu parādīt, vai viņš spēj pārlēkt nošu paliktnim. Kamēr Ņižinskis novērsās, mazie nelietēni pacēla paliktni augstāk, bet grīdu iesmērēja ar ziepēm. Vāclavs lēca, ar vēderu ietriecās paliktņī un zaudēja samaņu. No komas viņš atmodās tikai pēc piecām dienām, un ārsti to vērtēja kā brīnumu.

Vēl mācību laikā Ņižinski pamanīja dejotājs un horeogrāfs Mihails Fokins, kurš vēlējās radikāli mainīt baletu, uz skatuves piešķirot lielāku lomu vīriešiem. Līdz tam tie lielākoties bija „stutes” balerīnām, bet Fokins uzskatīja, ka tēlu raksturus un emocijas var atklāt tikai dejojot abiem. Ņižinskis bija ideāls - skolā uztrenētais ķermenis ļāva nodejot jebko, bet viņa talants ļāva piešķirt elpu jebkurai kustībai.

19 gadu vecumā Vāclava patrons Pāvels Ļvovs viņu iepazīstināja ar Sergeju Djaģilevu. Impresārijs dejotājam bija pedagogs, aizbildnis un mīļākais. Viņš baletdejojotāju lutināja, nodrošināja ar lomām un lielisku publicitāti, taču pieskatīja kā nikns sargsuns. Ņižinskis glābās dejā, uz skatuves radot izcilus tēlus – Zelta vergu „Šeherezādē”, cēlo dzejnieku „Silfidās”, princi Albertu „Žizelē”, Petrušku un ēterisko Rozes garu.

Djačiļeva milzīgā godkāre un ģeniālā izpratne par teātri radīja Krievu sezonas (Les Saisons Russes) Parīzē, kas bija ne vien sensācija mākslā, bet arī noteica mākslas, mūzikas, baleta un modes tendences nākamajā desmitgadē. Impresārijs veidoja izrādes konkrētiem izpildītājiem, arī Ņižinskim – lai izceltu viņa fenomenālo meistarību un seksuālo magnētismu.

Vēlāk Djagiļevs veicināja dejotāja iesaistīšanos horeogrāfijā, tomēr Vāclavs paspēja uzvest vien dažus baletus – „Fauna diendusu”, „Spēles” un skandalozu pirmizrādi piedzīvojušo „Svētpavasari”. Horeogrāfijā Ņižinskis devās modernisma virzienā, kuru tā laika publika nespēja pieņemt, bet kritiķi vēl šodien saskata diezgan tiešu dejotāja emocionālās pasaules un fantāziju atspulgu. Interesanti, ka, dejojot faunu, viņš ar vasku pie ausīm pielipināja īstus ragus.

„Nižinska horeogrāfiju raksturo vispārpieņemtās cilvēka ķermeņa kustības; nedaudz lauztas roku līnijas, soļi ar aizvērtām pēdām – kas ir pilnīgs pretstats klasiskajam baletam, jo tas balstās uz kustībām ar izvērstām pēdām. Tam laikam šī horeogrāfija bija ļoti neparasta un saņēma negatīvu kritikas vērtējumu,” atzīst Bāliņa.

Taču viss mainās pēc Ņižinska precībām ar ungāru aristokrāti Romolu de Puļsku. Jaunā sieva sāk atbrīvot vīru no despotiskā impresārija žņaugiem, īsti nesaprotot, ka Ņižinskim Djaģilevs, balets un īstā dzīve ir sinonīmi. Sekas ir dramatiskas: nīknaiss Djaģilevs ne vien padzen dejotāju, bet arī atriebjoties liek nemitīgus šķēršļus ikvienam mēģinājumam izveidot savu baleta trupu.

Kā glābiņš no grūtībām – bezdarbības, kara posta, nespējas sadzīvot ar sievasmāti – nāk ārprāts: lēnām, teju nemanāmi. 1919.gadā Ņižinskis sešus mēnešus raksta dienasgrāmatu, kurā atklājas viņa pārdzīvojumi un veselības sabrukums. Vēlāk Romola, cīnoties ar naudas problēmām, nolemj tās izdot, un 1936.gadā dienasgrāmatas tiek publicētas.

1919.gadā kādā Šveices viesnīcā notiek Ņižinska pēdējā uzstāšanās. Slavenais lēciens ir tieši tāds pats kā parasti, taču pēc izrādes dejotājs neko neredzošām acīm raugās zālē.

Pavisam drīz Vāclavs tiksies ar Eiženu Bleileru, cilvēku, kurš pirmais skalji pateica vārdu „šizofrēnija”. Dejotāja dienasgrāmatā pēdējais ieraksts vēsta par nodomu doties uz šo tikšanos. Drīz vien Ņižinski nosūtīs uz sanatoriju Kreiclingenā, pēc tam – uz klīniku Bellevjū. Dažādās klīnikās viņš pavada pēdējos 30 savas dzīves gadus.

„Vēstule cilvēkam” nav biogrāfisks stāsts par Ņižinski, bet gan izrāde par spēcīgiem pārdzīvojumiem, attiecībām ar mākslu, Dievu, ģimeni un emocionālām dilemmām, atzīst Žaģars.

Biļetes uz monoizrādi „Vēstule cilvēkam” Rīgā vēl ir nopērkamas „Biļešu serviss” tirdzniecības vietās un tiešsaistē, to cena sākot no 70 eiro.

„Vēstule cilvēkam” viesizrādes organizē „Andreja Žagara kultūras atbalsta un attīstības fonds” sadarbībā ar Aleksandru Šenkmanu un kompāniju „Riga Art Festival”. Tālrunis uzziņām un VIP rezervācijai 27799977.

Viesizrāžu ģenerālsponsors: „Baltic International Bank”. Atbalsta: „Hotel Bergs”.

„Andreja Žagara kultūras atbalsta un attīstības fonds” dibināts ar mērķi veicināt un attīstīt augstas raudzes kultūras projektus, īpaši izceļot mūzikas un mākslas nozares, piesaistot valsts, mecenātu un Eiropas fondu finansējumu.

Papildu informācija medijiem:

Tija Ezeriņa, „Public ID Group” projektu direktore

Mob.tālr.: 29719893, e-pasts: tija.ezerina@publicid.lv